

Búcsújárás az 1930-as években a csereháti Buzitáról Barkára¹

A barkai nagybúcsút mindig a július 16-át magába foglaló hét vasárnapján tartották, Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén. A csereháti járásban rendszerint ekkor folyik javában az aratás, s emiatt nem lehet száz személyes *proseció*val (búcsúmenettel) Barkára menni. Voltak esetek, amikor reggel nagy eső esett, s nem lehetett aratni, akkor szekereken sokan elmentünk Szádelőbe; a szekerek lent maradtak, mi pedig *proseció*ba tömörülve gyalog mentünk át a hegyen Barkára. De ez nagyon ritka eset volt. Általában gyalog szoktunk menni Restén át, ahol szintén csatlakoztak hozzánk.

1896-ban adták át a tornai vasútvonalat, ekkor többen a csécsi állomásról vonaton mentek Tornáig, ott szintén más községekből jövőekkel *proseció*t alkotva a szádelői szakadékon keresztül mentek Barkára.

Ahogy beértünk a sziklák közé a szádelői szakadékba, másfél kilométeren nem lehetett közösen imádkozni a zúgó széljárás és a patak csobogása miatt. A sziklahasadékból kiérve a völgykatlanba már nincs zúgó léghuzat, elmarad a patak csobogása, innen már hangosan lehet imádkozni, énekelni – jól lehet hallani az előimádkozót.

Már két héttel a búcsú előtti vasárnap a Restérol a (buzitai) templomba átjáró hívekkel megbeszéltük, hogy várjanak minket, akik a barkai búcsúra készülnek, s csatlakozzunk a jánoki zarándokokhoz, hogy közösen nagyobb *proseció*t alkothassunk.

Jó előre elkészítettük magunknak az elhasznált posztókalapból a papucsokat, mert abban kényelmes járni. Különben Jánokig úgyis mezítláb mentünk a tagúton, s csak 10 kilométer út volt, amelyen az elszórt kövek miatt papucsban jobb volt menni.

A búcsú mindig vasárnap volt megtartva Barkán. Előtte pénteken befűtöttem a kemencébe, kétszerre raktam be a keltett tésztát, annyit sütöttem. Mivel két napra a családnak is kellett, meg aztán arattak a kepek, és ez már olyan régi szép hagyomány volt, hogy aratáskor többször kellett őket köszönteni a mezőn süteménnyel és palinkával. Hogy ez se maradjon el. Délután megfőztem két napra a család részére, levittem a pincébe, csak melegíteni kellett nekik azután. Vacsorakor megbeszéltük a kétnapos tervet, hogy a férjem élénkbe jön Jánokra szekérrel, s külön megbeszéli a szekerekkel, hogy fél négyre valamennyien odaérkezzenek, s hogy több ülést készítsenek a kocsira, hogy mindenki elférjen.

A magunk készítette posztópapucsot, az ünnepi lábbelit, az ünnepelő blúzt, szoknyát, imakönyvet, mind a kosárba raktam, a rózsafüzért mindig a kosár fölére hurkoltam, hogy kéznél legyen. Reggel már fél háromkor talpon voltam, megfejtem a tehenet, elkészítettem a reggelit. Máris jöttek az indulásra kész hívek. Elköszöntem a családtól és Isten segítségével elindultunk. A templom mellett már vártak a többiek. Itt letérdeltünk a kereszt elé, imádkoztunk. Majd az örvendetes rózsafüzérral indultunk.

Reste két és fél kilométer. Mire odaértünk, éppen befejeztük a rózsafüzért. Ott már vártak minket. Ha száraz idő volt, az alvégről a közelebbi réteken keresztül vettük az irányt. Innen már jó negyvenre szaporodtunk és énekelve indultunk ki a faluból. Az emberek kiszaladtak a kapukba, kalapjukat levéve fejezték ki tiszteletüket. Az ének után azonnal megkezdtük a fájdalommas olvasót. Azt hagyományozták ránk az elődeink, hogy minden búcsún legalább egyszer mind a három olvasót el kell imádkozni, de szívből, a keresztúti ájtatosságon részt kell venni, gyónni és áldozni, szentbeszédet hallgatni, ezek nélkül nem lehet búcsút nyerni. De ajánlatos még alamizsnát adni, és imáinkat az Egyház szándékára és másokért felajánlani legüdvösebb.

Az ének befejeztével, mivel még mindig távol esett Jánok, megkezdtük imádkozni a dicsőséges rózsafüzért, a falu szélén be is fejeztük. Itt megálltunk pár percre, kivettük a batyuból az ünnepi lábbelinket, de előbb még a mindig jó harmatos fűvel megtisztítottuk a

¹Részlet a szerző 1989. évi díjnyertes néprajzi pályázatából, amelyben a fennmaradt írásos dokumentumok, valamint elsősorban visszaemlékezése alapján írta le a barkai kegyhely történetét és a buzitaiak barkai gyalogos búcsújárását. A jelenleg Szlovákiához tartozó települések hivatalos nevei: Barka – Bôrka; Buzita – Buzica; Csész – Čečejuvce; Jánok – Janík; Lucska – Lučka; Reste – Rešica; Szádelő – Zádiel; Szádudvarnok – Zádielske Dvorníky; Torna – Turnianske Podhradie; Zsarnó – Žarnov. (Barna Gábor)

lábunkat és felhúztuk a csizmát. Szépen négyes sorokba rendeződtünk és innentől kezdve egészen a templomig énekelve mentünk. Itt misét hallgattunk, lehetett áldozni. Mise után két legény a fehér lobogóval és közöttük egy lány a könnyen hordozható vezérkeresztrel előre álltak, mi pedig vegyesen a resteikkel és a jánokiakkal, ismerősök, rokonok négyes sorokban felálltunk utánuk: Isten segítségével énekelve megindultunk.

Előimádkozóink megkezdte az örvendetes rózsafüzért. Zsarnóhoz érve befejeztük. Itt újra lábbelicserre következett. A templomhoz érve a legények a lobogókat a falhoz támasztották, míg a lány a vezérkeresztrel az oltár jobb szélére térdelt. Bal szélre az előimádkozó. Megvárta, amíg mindenki elhelyezkedett és akkor kezdte el az imát. Az ének befejeztével a fájdalmas rózsafüzért kezdtek el, miközben a papucsokat újra felhúztuk, mert a csizma a nagy melegben egyre jobban szorítja a lábunkat. Ittunk vizet az üvegből és imádkozva mentünk Torna felé. Az olvasót befejeztük, még nem értünk egészen a városhoz. Itt megint csizmát húztunk, ittunk vizet, hogy jobban tudjunk énekelni a városon végig, majd szépen sorba felzárkózva mentünk. Éneklésünkre az utcára jöttek az emberek; kalapjukat levették, a fogatosok félreálltak. Tornán a templomba nem mentünk fel, mert az az útunktól távol, a város feletti dombon áll. Itt Tornán, a Szent János-szobor mellett egy kis prosció várt minket: somodiak, ájiaik és tornaiaik. Így mentünk Tornáról kifelé énekelve. Fél kilenc tájban lehetett az idő, mi, buzitaiak az út háromötödét már megtettük. A városon kívül egy pár percre megálltunk, lehúztuk a csizmáinkat, fel a papucsat és megkezdtük a dicsőséges rózsafüzért. Szádudvarnokhoz közeledve proscióinkat üdvözölve megszólaltak a harangok. Előimádkozóink közül, mindenki húzza fel csizmáját! Amikor elhagytuk Udvarnokot, nem húztuk le, mert Szádelő csak egy kilométer és a falu felső végén, a patak partján tartottunk fél óra pihenőt.

Szádelő református község, nincs katolikus temploma. Énekelve vonultunk át a községen, ahol az út szélén és az udvarokban beállva voltak azok a fogatok, amelyek a búcsúra zarándoklókat hozták, és itt várakoztak visszaatértükig. Átvonulásunk idején a fogatosok kalapot levéve fejezték ki tiszteletüket. Kérve a faluból a völgyszakadék szikláit tártuk szemeink elé. Mi balra lehúzódva lehúztuk csizmáinkat, átgázoltunk a patakon, letettük a batyukat és megmosakodtunk a patak vizében. Ezután ettünk valamit.

Évés közben már sok szó esett Barkáról. Valaki azt mondta, hogy a kegyképet Barkára a pápa küldte egy remetével, aki negyven évig vándorolt vele, amíg megtalálta Barkát. Egy másik ember úgy tudta, hogy egy lucskai ember hozta a képet Lorettóból, és a kép előbb a lucskai templomba lett elhelyezve, majd egy kis felhőcskén leereszkedett a barkai templom mellett egy fára, s azóta van Barkán. Egy harmadik szerint egy Kukta nevű gazdag ember felesége beteg fiát Rómába vitte, és amikor az a kép előtt meggyógyult, megfestette a képet, s gyalog hozták haza 40 napig hálából, vállalva a törődést.

Tovább haladva Barka felé hamarosan megpillantottuk a fehérre meszelt kápolnát az erdő szélén. Lépteinket meggyorsítva értünk a kápolna elé, és ekkor megszólaltak a barkai templom harangjai. Most már levettük a batyut a hátunkról, lehúztuk a papucsainkat, kivettük az ünnepi blúzt és szoknyát, felöltöttünk, felhúztuk a csizmát. A batyut már szétszedtük, az abrosszal letakartuk a kosárka tetejét és innen a karunkon vittük. Csak visszatérve másnap ezen a helyen kötöttünk újra batyut. Innen már énekelve mentünk lefelé a hegyről, végig a falun a kegytemplomig.

A harangok állandóan szóltak, mert ilyenkor szinte szünet nélkül érkeztek a prosciók. Még az egyik be sem ért a templomba, már a másiknak kellett harangozni. Közeledve a templomhoz mi is a szokásos beköszöntő éneket mondtuk:

*Jertek velünk köszönteni szép Szűz Máriát,
A barkai kegytemplomnak kinyílt virágát.
Hoztunk neked Szűz Mária lángoló szívét,
Oltárodra piros rózsát, kék nefelejset.*

Beérkezvén a templomudvarra megkerültük a templomot énekelve. Ha a bejáratnál várakozott még prosció a beköszöntésre várva, akkor másodszor vagy harmadszor körülmentünk a templomon. Betérve az oltár elé térdelt az előimádkozóink és elmondta a beköszöntő imánkat:

*Köszönteni jöttünk kegyes Szűz Mária,
Barkai templomnak tündöklő csillaga,
Kármelhegynek te vagy fényes szép felhője,
Leborulunk eléd, skapulárénk gyöngye.*

A beköszöntő ima alatt a Szűzanya kegyképét néztük, és nagyon boldognak éreztük magunkat. Ezután átadtuk helyünket az utánunk érkező proseciónak.

Kimentünk az udvarra, ahol több helyen folyt a gyóntatás. A közös misékre összeadtuk a pénzt, amit az előimádkozó bevitt a parókiára és közölte, melyik órában lesz a mise értünk. Majd beálltunk a gyónók közé.

Azután ment mindenki *oferát* vásárolni. Ezeket minden búcsújáró helyen szokták árusítani. Olyan 6–10 deka súlyú viaszfigurák voltak, rendszerint a mézeskalácsosok, viaszöntők, gyertyaöntők készítették. Ezek közt az ábrázolások közt lehetett látni emberi, állati alakokat, továbbá kéz-, láb-, szemmintákat. Voltak olyanok, amelyek glóriás keresztet, szív alakot, néha szenteket ábrázoltak. Ezekből vett mindenki a saját baja, kérése, elgondolása alapján. Kérését, óhaját könyörgésben imába foglalta és az annak megfelelő oferával együtt felajánlotta a kegyhelyen, remélve kérése teljesülését. Akinek a családjában beteg volt, vagy magának fáj a keze vagy a lába, azok kéz vagy láb alakú oferát vettek. Ha az állatok voltak betegek, olyat. Akinél békétlenség volt a családban, az kereszt alakú oferát vett. A szívet a fiatal szerelmesek ajánlották fel kiválasztottaikért, a mielőbbi házasságért. Voltak huncut legények, akik a kéz alakú oferát ajánlották a lányoknak, hogy jobban tudjanak ölelni.

Az oferákat az oltárt körüljárva, volt aki térdelve csinálta ezt, mások titokban, az oltár melletti gyűjtőhelyre tették. Az összegyűlt viaszfigurákból a templom gyertyaszükségletét fedezték.

Vizet inni a parókia udvarán lévő kúthoz mentünk. De árultak itt hordóban savanyított uborkát és annak a levét ittuk, vagy szörösgodoját, málnát, szedert, és mivel itt minden későbbben érik, még cseresznyét is. A bosnyák árusok fejükről levéve a nagy kosarat mindenféle csecsebécset kínálgattak. Sátorok alatt mézeskalácsosok, cukorkaárusok árultak. Másik sátorban kegytárgyakat lehetett venni. Árultak búcsújárásnál használandó ima- és énekszóveteket. Mindenik mellett rá volt nyomtatva, melyik ismert ének dallamára énekelendő. Rendszerint vett mindenki és otthon megtanultuk a szöveget, hordtuk búcsúkra és akkor nem kellett az előimádkozónak diktálni.

Azok, akik addig még nem iratkoztak be skapulárés tagnak, azok a parókia tornácán felállított asztalok mellett gyülekezve diktálták be neveiket a társulati anyakönyvbe. Itt lehet megvenni a skapulárét, amellyel az új tagokat a búcsú napján avatják és igazolást kapnak belépésükről. Ezen fel van tüntetve a személyi adatok után a társulat szabálya és a tag kötelessége is. E szerint minden nap két vagy három Miatyánkot és Üdvözetet kell mondani a Szűzanya tiszteletére, szerdai napokon a hústelektől tartózkodni, a szent skapulárét halálgy viselni, s az állapot szerinti tisztaságot megőrizni. A tagsági lapot, az igazoló lapot megőrzik és a tag halála után a hozzátartozók rendszerint elküldik a barkai plébánosnak, aki a skapuláré társulat elhalt tagjaiért misét mond, s nevüket a szombat esti ájtatosság után a templomban felolvassa. Ajánlatos még évente a kegytemplomot meglátogatni és alamizsnát adni. Aki teheti, a szombati húsevéstől is tartózkodhat. Egyik dolog sem kötelező, de aki megtartja, az a Bulla Sabbathina szerint a halála utáni első szombaton a Boldogságos Szűz által szabadul a purgatóriumból.

Kint a kapunál és az út szélén helyezkedtek el a koldusok. Könyörögve énekeltek: Mária tisztelői, könyöröljetek rajtam! Úgy sajnáltuk őket, igyekeztünk alamizsnát adni mindegyiknek bőven. Volt közöttük béna, olyan is aki mindkét lábát elvesztette. Én igen sajnáltam őket, még sűteményt is adtam a kosaramból.

Szombaton délután három óra tájban kezdődött a vecsernye, ez volt a búcsú hivatalos kezdete. Utána kihirdették a papok tót, német és magyar nyelven a másnapi ünnepi programot. Vecsernye után bent a templomban előbb a tótok, majd utánuk a németek végezték a keresztúti ájtatosságot. Mi magyarok, akik a zarándokok zömét alkottuk, nem fértünk be a templomba, rendszerint előimádkozó vezetésével a templom keleti felén kezdtük meg a kereszties búcsú végzését, másik csoport meg a nyugati végén, és így végeztük a stációs búcsút.

Estefelé, akinek rokona vagy ismerőse volt, oda ment. Akinek nem volt, azok már délután bekopogtak egyik vagy másik házhoz és igyekeztek maguknak szállást szerezni. A rokonok, ismerősök rendszerint egy helyre mentek. A pajtában ponyvát terítettek nekik, ott pihenték ki magukat. Ilyenkor a barkai református családok is szívesen adtak szállást a zarándokoknak. Sokan maradtunk azonban a templom körüli gyepen. Kosárkából megvacsoráztunk, majd bementünk, beültünk a padokba és reggelig imádkoztunk, Mária-énekeket énekelünk, mondtuk a rózsafüzért.

Pirkadatkor kimentünk a templom alatti patakocskához, megmosakodtunk és felfrissülve mentünk vissza a templomba. A házaktól is kezdtek gyülekezni a búcsúsok. Közösen

imádkoztuk a rózsafüzért. Megkezdődtek a korai misék. Az értünk bemutatott misén áldoztunk, majd a mise után kint a kosárkából megreggeliztünk.

A koldusok is igyekeztek elfoglalni előző napi helyeiket. Szegényeket megsajnálva újra dobtam nekik a kalapjukba pár krajcárt. Az árusok is kirakodtak ismét. Ilyenkor igyekezünk megvenni a még hiányzó búcsúfiát, amit otthon nagyon vártak. Kicsi fémtokban védőszentjüket, vagy egy-egy színes rózsafüzért, a kisebbeknek pedig elmaradhatatlan volt a mézeskalács olvasó. Ilyenkor reggel meg kell venni, mert a nagymise után indulni kell a proscióval. Az apró cukor a legkiadósabb, hogy mindenkinek, még a szomszéd gyerekeknek is jusson.

A reggeli misék után érkeznek azok, akik éjszaka indultak útnak. A közelebbieket gyalogosan, a távolabbiakat lovasfogattal érkeznek. Estig arattak, éjfél után indultak. Nem számít a fáradtság. A papok gyóntatnak a templom körül, mi a kereszt előtt mondjuk a rózsafüzért. A nagymiséig elimádkozzuk a három rózsafüzért, a lorettói litániát és egy-két szép Mária-éneket elénekeltük. Mise előtt mindig beharaptunk egy-két darab süteményt, mert a nagymise után mi a távolról jött proscióval azonnal hazaindultunk és csak az előző napi pihenőhelyen álltunk meg. A mise után tehát mi köszöntünk el először a Szűzanyától:

*Búcsúznak Tetőled drága szép Szűzanyánk,
Mennyei fényedből tekints le mireánk,
Földi küzdelmünkben légy a mi vezérünk,
Soha el ne hagyj, esdekelve kérünk!*

Ilyenkor talán két órán át is zúgtak a harangok, búcsúztatták a prosciókat.

Útvonalunk hazafelé ugyanaz volt, mint jövet. Pihenni, enni, papucsot és csizmát váltani is ott szoktunk, mint a kegyhelyre menet. Zsarnón az utolsó hozzánk csatlakozott más falusi emberek is elköszöntek, most már csak azok voltunk együtt, akikkel együtt indultunk. Csizmáinkat már nem húztuk le. Tudtuk, jönnek elibénk és így nem kellett kapkodni az öltözéssel. A két falu között különben is csak 3 kilométer a távolság.

Az otthonmaradottak a tisztelendő úr vezetésével kijöttek elibénk. A két prosció egymástól néhány méterre megállt, ekkor a lobogókat és a keresztekét háromszor egymás felé meghajtották. A tisztelendő úr rövid beszédet mondott, azután összekeveredve, énekelve, harangzúgás alatt vonultunk be a templomba. Ott hálát adtunk a zarándoklatunkért, énekeltük a Te Deumot és így ért véget a barkai búcsújárásunk.

Az út szélén már vártak ránk a fogatok, felszálltunk és indultunk haza. Első dolog volt, hogy a gyerekek megkapják a búcsúfiát. Este átjöttek a szomszédok, bejöttek a nálunk évről évre megtartott aratóink is, nekik is el kellett beszélni az utunkat, a kegyhely legendáját, elmondtam a prédikáció rövid tartalmát, mindent, ami az úton és Barkán történt.

Kmeczkó Mihály